

Doktay István emlékkönyve 1849-ből

A világosi fegyverletétel után a honvédek közül aki tehette vagy külföldre menekült, vagy idehaza bujkálva igyekezett elkerülni az osztrák hatóságok bosszúját. Volt azonban az országban néhány olyan erődítmény, amelynek védői tovább folytatták az ellenállást (Arad, Munkács, Pétervárad és Komárom). Azok a honvédek, akik nem akartak belenyugodni a vereségbe ezekben a várakba igyekeztek eljutni, hogy folytathassák hazai földön a harcot. Ezek közé tartozott Doktay István főhadnagy is, aki 1849. augusztus 29-én érkezett Komáromba, ahol maga és lova részére szállást kapott. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy kilátástalan az ellenállás, Klapka György, a komáromi parancsnok csak azzal a feltétellel volt hajlandó aláírni a vár átadásáról szóló megállapodást, ha a várat védő katonák menlevelet kapnak. Ennek megfelelően valamennyi tiszt megkapta a menlevelet, amely lehetővé tette számukra, hogy Ausztrián kívül bármelyik országba elmehessenek Magyarországról. Miután a menlevelet kézhezkapták, október 4-én, elválásuk előtt Doktay István megkérte a bajtársait, hogy írjanak néhány sort az emlékkönyvébe, amit azok készségesen meg is tettek.

A becses emléket sikerült hazacsempésznie, és azt az utódok kegyelettel megőrizték. Másolata ma is megtalálható a hatvani múzeum gyűjteményében. Az alábbiakban közreadjuk az emléksorokat, emlékkerseket, amelyek verstanilag sok kívánnivalót hagynak maguk után, de nem is az irodalmi értékük miatt ajánljuk az olvasó figyelmébe.

*Boldogság Szerencse hív szívé és béke
Környékezze életed Ezt kívánja neked
barátod Sándor Ferenc százados*

Komárom, 1849. okt. 3-án. Baja, Bács megye

Sándor Ferenc Pesten született 1828-ban. (Apja Sándor György törvény- majd árvaszéki ülnök volt.) Gimnáziumot végzett, majd katonának jelentkezett 1844-ben. Ezrede Itáliában szolgált 1848-ban, ahonnan szeptemberben hamisított útlevéllel megszökött tizenegy katonatársával. Hazatérése után a honvédségbe lépett, ahol először őrmesterként, majd decembertől hadnagyként szolgált. Februárban főhadnaggyá, júliusban századossá léptették elő. 1850-ben közlegényként besorozták a császári seregbe.¹

*A szabadság terén kötött barátság fűszerezte magánybani létünket.
Cziglényi Lajos százados*

Komárom, 1849. okt. 4. Esztergom város

Cziglényi Lajos Kéménden született 1816-ban. 1830-ban lépett katonai pályára, ahonnan 1836-ban leszerelt. A forradalom kitérése után jelentkezett a nemzetőrségbe, ahol előbb hadnagy rangban szolgált. Októberben már a 37. honvédzászlóalj hadnagya, novemberben főhadnaggyá léptetik elő. A komáromi vár feladásakor már százados volt. Nem menekült külföldre a menlevél birtokában, hanem hivatalnokként dolgozott Esztergomban.²

*Légy Magyar, és szabad elvű, Isten veled!
Kívánja barátod Vataményi Sándor
54-ik zászlóalji orvos*

1849. okt. 4-én Hajdúdorog, Szabolcs m.

*Véled mint jó barát, én úgy fogtam kezét,
Az maradok, sorsom bár merre is vezet
Lám Károly főhadnagy*

Komárom, 1849. okt. 4. Ungvár

*Tartsa Isten barátságunkat örök emlékül.
Tasnády főhadnagy*

Komárom, 1849. okt. 4-én. Sátoraljaújhely, Zemplén m.

¹ Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai. Bp. 1988. 524. old.

² Bona Gábor: uo. 158. old.

Emlék

Légy boldog légy szerencsés kívánja barátod
Ki örülni fog s örömmel lát, ha szembe találod
Sárközy hadnagy

Komárom, 1849. okt. 4. Kecskemét, Pest m.

Keress virágok és jácintok között,
Csak roszban ne keress.
Találsz egy virágot majd,
Melynek neve nefelejcs!

Zöldy Josef hadnagy barátod

Komárom, 1849. okt. 4.

(Eredetileg német nyelven. Fordította dr. Peer István hatvani gimn. tanár.)

Csak maradjunk hű gyermekei Hazánknak, míg a sors visszazokand.
Krasmarik János főhadnagy barátod

Komárom, 1849. okt. 4-én. Csaba, Békés m.

Ne felejts el engem,
Én nem felejtelek Téged.

a Te örök barátod Pfeiffer főhadnagy

Komárom, 1849. okt. 4. Pest

(Eredetileg német nyelven.)

Hazánknak szerencsétlen Bajnoki
A Sors tett hű polgártársává
De a bal esett megtagadta tőlünk
Légy szerencsés, boldog, el ne felejts

Buro Dániel

Komárom, 1849. okt. 4. Miskolc, borsod m.

Buró Dániel Miskolcon született 1819-ben evangélikus családban. 1841-ben már a 3. Ferdinánd huszárezredben szolgált közhuszárként. 1848 nyarán ezredével a szerb felkelők ellen küzdött, majd októberben csatlakozott a honvédsereghez. Itt előbb őrmesterré, majd augusztus 20-án hadnaggyá léptették elő. A szabadságharc folyamán ötször sebesült meg. Nem tudunk arról, hogy külföldre menekült volna. 1867-ben már a Monori Honvédegyletnek volt a tagja. Ott is halt meg 1887. január 15-én.³

Szakítson bár a sors keze távol,
De hiszem, keblünkben a barátság honol.
barátod Szabó János hadnagy

Kelt Komárom, 1849. okt. 4. Esztergom

Emlék. Isten veled, ezt kívánja Barátod
Mészáros János hadnagy

Kelt Komárom, 1849. okt. 4-én Tata, Komárom m.

Szabad hazánknak végső romjain
Írtam Számodra ím e sorokat
Írtam szívvedhez saját vérző szívemnek
Keservivel, hogy emlékezz reám.

Bronsz I.

Komárom, 1849. okt. 4. Rozsnyó – Gömör m.

A sors súlyos csapása
Levert minden igaz honfit.
De fog virulni még – akkor
Keress fel barátodat, - hol találsz

³ Bona Gábor: Hadnagyk és főhadnagyk az 1848/49-es. évi szabadságharcban A-Gy. Bp. 1998. 237–238. old.

A csatatéren, addig is élj boldogul.

Kívánja barátod: Szilágyi őrnagy

Komárom, 1849. okt. 4-én. Valyin – Ung vm.

Szilágyi Tamás honvédőrnagy vagyontalan kisnemesi családban született az Ung megyei Pályin 1816. május 9-én. A sárospataki bölcsészeti akadémián tanult. A császári hadseregből 1836-ban őrmesterként szerelt le, majd csendbiztos lett. 1848 szeptemberében önkéntesként szolgált, szeptember 15-től százados az ungi nemzetőr csapatban. 1849. július 15-től őrnagy, az 54. zászlóalj parancsnoka a vár feladásáig.⁴

*Ha magányodban szegény Hon
Szabadságharcán fut át a képzeted,
Emlékezz barátod s bñjtársad*

Gőzsyre főhadnagy

Komárom, 1849. okt. 4.

Gőzsy Ferenc Tolnán született 1824. október 12-én. Joggyakornok volt, majd a szabadságharc kitörésekor katonai szolgálatra jelentkezett. A 47. honvédszászlóaljban előbb őrmester, majd hadnagy lett. 1849. július 28-tól főhadnagyként a komáromi várórség vezérkaránál teljesített szolgálatot a vár feladásáig. 1867-től Szekszárdon és Pécsen ügyvéd. A Honvédegyelet tagja. Pécsen halt meg 1890-ben.⁵

Örök emlékül

Ágh Gábor

Komáromban, október 4-dikén 849. Lakása Máramaros megye Szigeten

Ágh Gábor Máramaros megyében Felsővisnyón született 1827-ben, Ágh Imre erdőmester gyermekeként. 1847-ben Galíciában szolgált a 12. gyalogezrednél. 1848 októberében leszerelt a császári seregből, de novemberben már őrmester volt a 10. honvédszászlóaljban. 1849. március 1-én léptették elő hadnaggyá. A komáromi vár feladásakor a II. hadtestben, az 54. zászlóalj tisztje volt.⁶

Emlékül. A barátság maradjon örökké közöttünk.

Barátod Benovits József főhadnagy

Komárom, 1848. okt. 4-én. Esztergom

Benovits József az 54. zászlóaljban szolgált.⁷

S bár túl az óceánon

Jussék eszedbe a téged hñn dobogó kebellet szerető barátod

Fekete Menyhért hadnagy

Fekete Menyhért a II. hadtest 54. honvédszászlóaljában szolgált.⁸

Maga Doktay István a Pest megyei Szentistvánban született Baja közelében 1820 körül. Apja Doktay András, anyja Csáby Terézia. Ügyvédi vizsgát tett és az erről szóló oklevelet 1844-ben felolvasták Pest megye közgyűlésén.⁹ Ráday Gedeon Nógrád megyei főispán titkárának alkalmazta. Nem tudjuk, mikor jelentkezett katonai szolgálatra, de 1849. június 20-án hadnaggyá nevezték ki a Székelyföldön alakuló 7. határhonvéd zászlóaljhoz. Július 25-én áthelyezték a hódmezővásárhelyi újontelepre. Augusztus végén érkezett Komáromba, ahol szeptember elsején beosztották a 108. honvédszászlóaljhoz.¹⁰ Október 2-án született meg a vár feladásáról a megegyezés, 3-án és 4-én írták be soraikat az emlékkönyvébe tisztársai, akik mint látjuk, legtöbben az 54. zászlóaljba tartoztak. Az ezt követő években nem tudjuk hogyan alakult sorsa, de nem valószínű, hogy külföldre távozott, mert onnan nem térhetett volna haza a menlevél

⁴ *Bona Gábor*: Tábormokok és törzstisztek a szabadságharcban. Bp. 1987. 312. old.

⁵ *Bona Gábor*: Hadnagyk és főhadnagyk az 1848/49. évi szabadságharcban A-GY. Bp. 1998. 495. old.

⁶ Uo. 22. old.

⁷ Uo. 139. old.

⁸ Uo. 390. old.

⁹ Az oklevél eredeti példánya megtalálható Hatvanban a Hatvany Lajos Múzeum gyűjteményében.

¹⁰ *Bona Gábor*: Hadnagyk és főhadnagyk az 1848/49. évi szabadságharcban A-Gy. Bp. 1998. 324. old.